

Forging Forward

פרשת שלח תשפ"א

NUMBERS

PARASHAS SHELACH

14 / 39 - 15 / 9

³⁹ Moses spoke these words to all of the Children of Israel, and the people mourned exceedingly.

⁴⁰ They awoke early in the morning and ascended toward the mountaintop saying, "We are ready, and we shall ascend to the place of which HASHEM has spoken, for we have sinned!"

⁴¹ Moses said, "Why do you transgress the word of HASHEM? It will not succeed. ⁴² Do not ascend, for HASHEM is not in your midst! And do not be smitten before your enemies. ⁴³ For the Amalekite and the Canaanite are there before you, and you will fall by the sword, because you have turned away from HASHEM, and HASHEM will not be with you."

⁴⁴ But they defiantly ascended to the mountaintop, while the Ark of HASHEM's covenant and Moses did not move from the midst of the camp. ⁴⁵ The Amalekite and the Canaanite who dwelled on that mountain descended; they struck them and pounded them until Hormah.

הקטנו — We have sinned. Though God is always ready to forgive those who repent, this declaration was not sufficient to assuage His wrath, because the sin was still fresh. Moreover, the declaration was motivated not so much by sincere remorse as by regret that they had forfeited their chance to enter the Land (Or HaChaim).

Shen Mistevel

A large section of the *sidrah* relates the story of the *meraglim* (spies). Twelve men, one from each tribe, went to assess Eretz Yisrael prior to *klal Yisrael's* intended assault on it. The outcome is well known: ten of them returned with evil reports, and it was their information which was accepted by a distraught nation. As a punishment for not trusting in God to lead them to the Promised Land, the ten spies were killed, and the rest of the nation were condemned to spend a further thirty-eight years in the desert. During this time, all of the adult males would die, leaving their children to inherit the land. After their punishment was announced, a band of repentant people attempted to enter the land:

אם היו עולים קודם שה' אסר זאת - אכן היה בזה תיקון מעולה; יתכן אף, שהיו יכולים להיכנס באותו יום לארץ ולכובשה. כי אז, תקף היה עדיין הציווי "עלה נש" (דברי א, כא). אך בינתיים השתנה המצב! כעת רצון ה' הוא, שישבו במדבר ארבעים שנה, ורק בניהם יכנסו ארצה. העליה לארץ, שעד אתמול היתה מצווה מעולה, הריהי כעת המראת פיה בזדון.

אלא שעדיין קשה: מדוע באמת, לא ביטלה תשובתם של ישראל את הגזירה? הרי היתה צריכה לצאת בת-קול - ובעצם, בימי משה אין צורך בבת-קול, אלא שה' היה אומר למשה: 'סלחתי כדבריך', והיו נכנסים מיד לארץ! הרי מקובלים אנו. שיש בכוח התשובה להפוך הכל לטובה!

מרדכי

שלח

ברכת

קסב

מעולם תמהתי.

מה עלה בליבם של מעפילים אלו. הלא משה רבינו, אמר וחזר ואמר: "והיא לא תצלח", "אל תעלו", "למה זה אתם עוברים את פי ה'".

— והם!! היתכן!!

הלא "ארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה".

והם!!

הלא עד עתה לא צעדו, אף לא צעד, ללא ארון ברית ה' הצועד לפניהם, המיישר את הגומות, המנמיך את התלולות, החורג את המזיקים.

החשבו, כי בכל זאת יצליחו לעשות כל זה, גם ללא ארון ברית ה'. החשבו, כי יצליחו גם נגד ציווי של מקום... גם אם יעברו את פי ה'!!

קכו

שיחה יא

פרשת שלח

ערכים שמחוץ לרצון ה'

חירתם השלמה של המעפילים

"וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל, ויתאבלו העם מאד. וישקמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר, הֲנִנוּ וְעֵלֵינוּ... כי חטאנו. ויאמר משה: למה זה אתם עוברים את פי ה', והיא לא תצלח" (במד' יד, לט-מא).

מחזה נדיר ביותר: העם רוצה לעלות מיד לארץ בה בחר ה' - ומשה רבנו אומר זאת בשם ה'! היתכן!! ומתי מתרחש דו-שיח זה? - ממש באותו ליל תשעה באב, בו הוסת העם שלא לעלות! (לדעה שהמרגלים מתו מאוחר יותר -

הרי שפסוק ל"ז המוסר על מותם, הקדים את המאוחר). ולכאורה, היש לך תשובה גדולה מזו?! מיד לאחר שמשה מוסר להם בשם ה', שחטאם גרם שרק בניהם יכנסו לארץ, מתרחשת התעוררות תשובה עזה בעם! אם נשיב לב,

העם ביצע את שלושת מרכיבי התשובה המושלמת (רמב"ם הל' תשובה ב, ב): א) חרטה: "ויתאבלו העם מאד" - דברי ה' חודרים עמוק ללבם, וברצונם לתקן בכל יכולתם; כי "מאד", היינו: בלי גבול (ויבכל מאדך - דברי ו, ח).

ב) עזיבת החטא: "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה'..."; ג) וידוי: "...כי חטאנו" בכך שרצינו לשוב מצרימה, ובמה שנתנו אָמון בדברי המרגלים (במד' יד, מ, רש"י ורשב"ס).

קשה למצוא בדברי-ימי ישראל, מקרה בו שב העם בתשובה גמורה כה מהר! בסך הכל חטאו מספר שעות בְּמַאֲסַת הארץ, ומיד באו לתקן בכל לבם. והראיה: "וַיִּשְׁקְמוּ בַבֶּקֶר", למחרת בעוד חשיכה (תרגי"ו לפס' מד) הם ניגשים במרץ לתקן את המעוות, "וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הַהָר"; למרות, אזהרתו, החמורה של משה לבל יעלו, ולמרות שארון-ה' אינו עִמָּם (ספ, מד). האין זו תשובה מקצה אל קצה! בתחילה פחדו לעלות ארצה אפילו כשמשה, הארון והענן בראשם - ועתה, ויתרו על כל אלה ועלו במסירות-נפש גמורה!

ממש כדברי הרמב"ם, שכאשר החוטא מתחיל לשוב, עליו להרחיק עצמו לקצה המנוגד מחטאו (הל' דעות ב, ב); וכך גם הם: רוצים לתקן בכל מחיר!

מדוע לא התקבלה תשובת המעפילים?

ולמרות כל זאת - התורה אינה רוצה בתשובתם זו. הכתוב (שם) מכנה את מעשיהם: "וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלוֹת", ותרגם אונקלוס: "וַיִּצְרְעוּ" - שהרשיעו בעליה

להר המוביל ארצה. וכן ב"דברים" מתבטא משה: "וַיִּצְרְעוּ וַתַּעֲלוּ הַהָרָה" (א, מג) - לא די שלא היתה זו תשובה, אלא שהיה זה חטא, ובחומרה של מזיד.

ויעיד על כך עונשם הנחרץ: "וַיִּפְּסוּם וַיִּפְתּוּם עַד הַחֲרָמָה" (במד' יד, מה). וקשה: איך אפשר להתעלם מן הצד החיובי שבסידור מעשיהם: מן הרצון האמיתי, לתקן את חטאם בְּמַסִּירוֹת-נֶפֶשׁ מִמֶּשֶׁה - והתשובה:

Why did the *Maapilim* (the "brazen people" — see *Rashi*) suddenly feel a desire to enter Eretz Yisrael at all costs, after having been so adamantly opposed to it until then?

Such is the power of the *yetzer hara*. As long as Hashem commanded us to enter Eretz Yisrael, the *yetzer hara* did whatever it could to convince us of the wisdom of opposing this commandment. But as soon as Hashem took away this possibility, the *yetzer hara* managed to convince some of the people that now specifically was the time to enter the land. The *yetzer hara* never tires. As the *Chovos HaLevavos* points out, it is our ultimate enemy. If we vanquish it in one battle, it resurfaces elsewhere.

A Deep Problem

The evil report of the *meraglim* stirred deep-seated discontent within the nation:

All the assembly lifted up their voice and cried, and the people wept all that night.

(Ibid., 1)

All the assembly lifted up their voice and cried — this is as the verse says, It cries out against Me, so I have hated it (Yirmeyahu 12:8). This cry caused you to be hated.

(Bamidbar Rabbah 16:20)

Underlying this is an expression of Yisrael's inherent holiness. We are accustomed to viewing the Jewish soul as essentially undefilable. When sin does occur, it is temporary and superficial and can easily be eliminated by the process of *teshuvah*. The Jewish soul can be compared to a white garment. If the garment becomes stained, the appropriate cleansing procedure will restore it to its former glory. Indeed, when a sinner cries out to God in repentance, these tears of contrition "clean" away the sin, leaving the pure, undefiled soul.

This all applies in general circumstances, where the sin is of a normal magnitude. However, in certain rare situations, the sin penetrates deeply into the soul of the transgressor. A simple cleansing process is inadequate to expunge this defect, just as rinsing a deeply stained garment will not restore its previous appearance. We may suggest that this happened to *klal Yisrael* after they heard the report of the *meraglim*. This is expressed by the crying, which is mentioned by the verses and expounded upon by the Midrash. The *kol*, the coarse, raw sound which they emitted, came from deep within them. This expressed the fact that they were profoundly affected by the reports about Eretz Yisrael, and the evil which came in its wake had intensely penetrated their inner beings. This explains the Midrashic interpretation: once the people cried in this uncontrolled manner, they were hated, for they had distanced themselves greatly from God, allowing the sin to pollute them completely.

The ordinary *teshuvah* process is insufficient to expunge sin of this nature. It was simply too deeply rooted in their personalities. Indeed, even crying out in repentance could not help them, for they had defiled that avenue:

...and the people wept all that night.

(Bamidbar 14:1)

God said to them, "You have cried in vain..."

(Ta'anis 29a)

It seems that repentance and even the cry of contrition were not available to them. This is reflected by Moshe's summary of the events in *Sefer Devarim*:

You repented and wept before God, but God did not listen to your cry and did not incline His ear toward you.

(Devarim 1:45)

Teshuvah could not work at this stage; neither repentance nor weeping could reverse the damage done. We now understand why God did not accept their contrition after the decree against them was promulgated. Let us now consider why those who decided to enter Eretz Yisrael waited until the following morning to begin their assault.

"כאן" - היה הגה"צ רבי ירוחם ליוואוויץ זצ"ל אומר - יש לנו מבט עד כמה

היה לב הדורות הראשונים קרוב לתשובה, שתיכף ומיד היה ביכולתם להכיר בחטאם. זהו כח התשובה שטבע הקב"ה באדם לבדוק את מעשיו כמו שנאמר (עירובין יג:) "נח לאדם שלא נברא משנברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו".

ציור חי לזה אנו רואים בתכונת העופות שהיות ויודעות שהן טרף לצייד, הן תמיד דרוכות להביט ימינה ושמאלה, זהו כח זהירות שנטע בהן הקב"ה להגן על עצמן. הוא הדבר בכח התשובה שטבע הקב"ה באדם שיביט תמיד במעשיו, להבחין ברשת שטומן לו היצר הרע. וכאשר יתבונן היטב יראה שאין מעשה בימי חייו שלא עלול להיות טמון בו בחינה של רשת ללכודו, וכדי להבחין בזה עליו להביט לצדדים ולפשפש תמיד במעשיו שלא יצודנו היצר הרע, ואם נופל חלילה בחטא יסתור מיד מעשיו ויחזור בתשובה, ודבר זה הוא תכלית כל המעשים טובים כאמרם ז"ל (ברכות יז.) "תכלית תורה תשובה ומעשים טובים", עוד לפני שתהיה תכלית התורה מעשים טובים, תכלית הראשונה היא התשובה.

דעת חכמה ומוסר ח"ג עמ' ע"ז

וקשה, מה נשתנה אצלם שער עכשו בכך ורצו לשוב מצרים ולא להכנס לארץ ישראל, ועכשו להיפר התאבלו מאד והלכו להלחם במסירות נפש להכנס לארץ ישראל, מדוע מתחילה לא רצו כ"כ להכנס. אומר הסבא מקלם זצ"ל, כי כשיש צווי על האדם קשה עליו מאד לעשות את הרבר. וכשאין לו מצוה לעשות או נקל לו המעשה מאד. ולכן כל זמן שהיתה להם מצווה להכנס לארץ ישראל פיתה אותם היצה"ר שלא ילכו ובכו והתרעמו ע"ז שהוציאו אותם ממצרים. וברגע שביטל הקב"ה את המצווה שלהם ליכנס לארץ שוב בטל היצה"ר ונגמר תפקידו.

ואז חזרו לשכל הישר והבינו שארץ ישראל היא הארץ הטובה עבורם ומטרו נפשם עליה. כיון שלא היתה מצוה לא היה להם כבר יצה"ר.

A Time for Chesed

It is highly probable that when the people pondered their error, they realized how severe it was and how deeply it had penetrated their souls. It is likely that they knew that it would take years of wandering and perhaps eons of Jewish history to erase the damage done. As such, they were aware that they had no appeal to God through *teshuvah*, for, as we have seen, it was inadequate. This does not mean, however, that they had no hope of repairing their relationship with God, for they could still yearn for God's *chesed*. Maybe God would ignore their sad reality and forgive them as an act of mercy, allowing them to enter the land after all. The mystics consider the morning to be the time of Divine *chesed*. This is evident from the fact that Avraham, the paradigm of *chesed*, prayed to God in the morning.¹ Thus they waited until the morning to ascend the mountain, for it was at that time, more than any other, that they could hope for God's mercy. Alas, the decree could not be rescinded, and so their attack failed.

וע"כ נראה לומר דהמעפילים לא נתקבלו תשובתם דחסר להם אחד מדברים המעכבים את התשובה והיינו הכרת החטא. דעיקר דבתם רעה היתה בזה שאמרו ארץ אוכלת ישבי דהיינו למרות מה שהארץ היא זבת חלב ודבש יש בה ג"כ תכונת של מדת הדין השולט בארץ וזהו דבת הארץ גופה ואין זה סתירה למה שהיא זבת חלב ודבש (ורשי" פירש דאמרו כן משום דכל שקר שאין בו קצת אמת בתחלה אינו מתקיים) ומ"מ

ראשית יש להעיר, ששאלה כזו מגלה, שאנו מתייחסים לעשיית תשובה באופן שטחי מדי. נכון שתשובה היא דבר קל, ושבעקבות שפתיים, ואפילו בהרהור, ניתן להשיגה - אבל מאידך, קשה מאוד למחות חטא **משורשו**. כי אף שכל תשובה, מוחה מ"פתם" החטא - פְּדוּגְמָתוּ של רבנו יונה (שעי"ת א, ט) - ולכן בשבת, אסור לשפוך אפילו מעט מים על כתם שבבגד, מפני שגם אלה מנקים מעט - אבל כדי שתבטל הגזרה לחלוטין ויִפְנְסוּ מיד לארץ, היינו: שלא יִשָּׂאָר כל רושם מן החטא והפְתָם יִעֲלֶם כליל, לכך נחוצים "מים" רבים ו"שפשוף" נמרץ. הנה אדם-הראשון, שהתענה ושב על חטאו במשך מאה ושלושים שנה, ותשובתו התקבלה; שהרי על כך חיבר את "מזמור שיר ליום השבת" (בר"ר סופכ"ב; תה"ל צב, א), ועל דָּבָר קבלת אותה תשובה אנו מברכים בראש-השנה: "וְיָבִרְךָ...", שהבטחת לאדם באותו ראש-שנה ראשון על התשובה, דבר זה "...אמת וקיים לעד" - ובכל זאת, לא נמחה כתם-חטאו כליל! גִּזְרַת המיתה, וקללת "בְּזַעַת אֶפְרַיִם תֵּאָכַל לחם", נותרו על כַּנֵּן (בר"ר ג, ט). כך שאין זה כה קל, למחות חטא כְּלֵא-הוּא (בישיחות ליום-הכפורים עמ' קיא-קיד, הווארד פֵּנְיִין. בין השאר נתבאר מדוע אין קושי זה שבמחיקת החטא, אָמֹר לִיֵּאֵשׁ את השב).

שורש טעותם של המעפילים

אבל מלבד הערת-אגב זו, האמת היא, שלא היתה כאן תשובה ראויה כלל! היה בעם רצון טוב, אך הוא לא תורגם לתשובה - משום שהחרטה והקידויו היו כְּכִיוּן שְׂגוּי! וכיוון שכך, גם לא היתה עזיבת החטא! ומדוע לא? כי אמש, השתכנע העם מן המרגלים, שאי-אפשר יהיה לנצח את ענקי ארץ ישראל. והלא כולם ידעו שה' אמר שאפשר? - אלא שנקודת החטא היתה בכך, שהחשיבו את הענקים כגורם **עצמאי**; כגורם, שְׂהֵנו **מחוץ** ליכולת השליטה של ה', ח"ו. לדידם, רצון ה' הוא גורם חשוב מאוד בעולם, אפילו מרכזי, אך יש גורמים נוספים מלבדו, וצריך להתחשב גם בהם כשמביטים על מכלול המציאות.

ואז, משהודיע להם משה שנגזר שלא יכנסו לארץ, הבינו שטעו - אך לא ירדו לעומק טעותם! הם הבינו, שטעותם היא בכך שלא העריכו די את הארץ, בעוד שטעותם היתה יסודית יותר: הם לא העריכו די את **דבר-ה'**! ולכן, מה שאירע למחרת בבוקר, היה המשך קו-מחשבה מוטעה זה: ה' אומר שלא לעלות - אבל הם נוקטים שחשוב מאוד לעלות לארץ הקודש! **חיבתו של הארץ רבה כל כך**, שגם דבר-ה' אינו חשוב כנגדו. ולפיכך, לא היתה כאן עזיבת החטא: אמש החשיבו את הענקים כגורם שמחוץ לרצון ה' - והיום החשיבו את הארץ כערך שמחוץ לרצון ה'. ולא הבינו, שכשם שלענקים אין כל ערך, כשהם עומדים כנגד דבר-ה', כך גם לארץ ישראל ולמעלותיה אין כל ערך, כשהעליה אליה מנוגדת לדבר-ה'. אדם המאמין, שהמזווה המהודרת והיפה שבפתחו היא המַגְנָה עליו - אין הַבְּדֵל גדול בינו לעובד ע"ז. וכי חתיכת קלף יכולה לשמור? - הבלים! מה שמגן הוא עשיית דבר-ה', שציווה לשים מזווה על מזוזה-הבית. וכך היה גִּשְׂאוֹל המלך, המתנצל שלא השמיד את צאן עמלק דְבַר-ה', מפני שרוצה הוא להקריבו לה; אומר לו שמואל בְּתוֹבָה: "כי חטאת קָסָם, מְרִי" (ש"א טו, כג) - ה"חטאת" שִׁבְיָקָסָם - שִׁבְצִיּוֹת לְדָבָר הקוסם - שְׁנָה בדיוק לְחַטָּא ה"מרי", המרידה, דְבַר-ה'. כי אם הֵנָּה אומר שרצונך להקריב לה, **בניגוד לדבר-ה'**, משמע שבעיניך יש לקורבנות ערך נפרד מרצון ה'! הקורבן אצלך, הוא בדיוק קָסָם. הקוסם אומר שאכילת עשב פלוני תועיל, וגם חז"ל אמרו לאכול מרור בפסח; מהו ההבדל הגדול? - שהקוסם אמר זאת מרצונו, וחז"ל אמרו זאת על-פי רצון השכינה.

לא להפריד המצוות - מנותן המצוות

המייחס למצוות התורה ערך עצמי, הנפרד מדבר-ה' - הריחו פוגע ב"אין עוד מלבדו" (דבר ד, לה), וזהו היפוכה הגמור של מטרת התורה והמצוות. דומנך, שבכל נושא בחיינו קיימת סכנה זו. אנשים נוטלים ערכים, שה' אכן ציווה אותם - ומנתקים אותם מרצון ה'. אומרים מבלי משים על פלוני:

שולט בה אותה מדה של אוכלת יושבי מאיזה טעם שיהי וקשה להתקיים בה ולכן כשחזרו ואמרו הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' לא ה' הכרה שטעו בעצם הראי של אוכלת יושבי אלא דלמרות דשולט מדת הדין אנו מוכנים לקבל ציווי השם שאמר לנו לעלות ולכבוש את הארץ אבל עיקר הטעות שמה שהי' מתים בכל מקום שהלכו שהי' לטובתם שלא ירגישו בהם ולא יתנו עינם למרגלים שהי' באמת מדת החסד שעשה הקב"ה אתם, על זה לא התחרטו ולכן לא נתקבל תשובתם דמבלי הכרה דהכל עשה הקב"ה לטובת ישראל ויכול להפוך טבע הארץ כרצונו וזהו מה שלא הי' תשובתם בהכרת החטא.

ואותו הדבר הוא המרגיז ביותר בשעה שעושים מה שהוא לטובת האדם והוא לא רק שמקבל את זה בתור חסד אלא שחושב שזה גריעותא והולך לנגדו, וזה קשה למחול. ואותו הדבר למדנו למעלה שנאמר ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארץ ברית ה' נסע לפנייהם ופרש"י מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהי' הקב"ה רוצה להכניסו לארץ מיד והכל עשה לטובתם ומ"מ נאמר תיכף לאח"ז ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו, מה שמע תואנה שהיא רעה באזני ה' שמתכוונים שתבא באזניו ויקניט אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מעיני הדרך ולכן שייך על חטא כזה ויחר אפו והוסיף ויתבער כם אש ה' ותאכל בקצה העם. וכן במרגלים מלבד חטא הראשון של דבת הארץ עוד העיזו בחרטתם לכפור את תוכן החטא ולא להכיר דבעצם התנהגותו של הקב"ה עם ישראל הכל לטובתם. ולכן כשחזר על חטא המרגלים במשנה תורה כתב עליהם ויתרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים.

14 סו קובץ שלח שיחות

עמדו המפרשים לדעת מה דחקם לעלות הלא שמעו משה רבינו "והוא לא תצלח". וביאור הוא, הרגישו את חטאם אשר חטאו בשילות המרגלים, והרגישו שעומדים תחת משא החטא שבורים ומיואשים, לכן אמרו נעלה, לא נעמוד במצב זה אלא אדרבה עלה את עצמנו ונחזור אל מעלתנו הראשונה בכל התוקף ועוד יותר, ויעפלו פרש"י זוזק, עשו חינוך גדול לעלות ממצב של יאוש ואבדן הכורך עם החטא.

[קובץ שיחות ח"ג בראשית]

שלח 384 - 5 סולקין קכה

והנה משה השיבם על כך "למה זה אתם עוברים את פי ה'" (פסוק מ"א), וכמבואר בפרשת דברים (א-מ"ב) "ויאמר ה' אלי אמר להם לא תעלו, ופירש רש"י "לא עלייה תהא לכם אלא ירדה". אין שום תיקון יכול לבוא מהמרת פי ה', וכעת הקב"ה מצוה לא לעלות. אולם הם סברו שכל הצווי של "לא תעלו" הוא משום "והוא לא תצלח". וכן מה שמשה אמר (פסוק מ"ב) "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם", סברו שהוא רצה לומר לטובתכם אני מייעץ לכם לא לעלות, כי אין לזה סייעתא דשמיא ותעמדו בפני סכנת תבוסה. אבל הם היו מוכנים לתבוסה, ואררבו זה יגדיל את מסירות נפשם לקיים את רצון ה' המקורי לעלות, וכך ישיגו את התיקון לחטאם. לכך לא שעו להפצרותיו של משה, ואף לא טרחו להשיב לו, כי התבוסה שאיים בה משה היתה להם לתמריץ לעלות ולמסור נפשם על קידוש ה'. (עיקרם של דברים מפי חתני ר"י הורוויץ הי"ו).

נזכרה מבואר גם למה לא הועילה תשובתם אחר חטא המרגלים, שאמרו ממחרת: "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו" (במדבר יד, מ). כי לכאורה צריך עיון, הרי יש כאן חרטה וקבלה על העתיד למעשה, ולמה אמר משה "אל תעלו כי אין ה' בקרבכם... כי על כן שבתם מאחרי ה' ולא יהיה ה' עמכם" (שם שם מ-מג). אלא הטעם הוא כנ"ל, שכיון שהגיעה הסתת היצר עד כדי מאיסה בארץ הקדש הוצרכו לתקן בדריגה ההיא, היינו שיחיו במדבר שנות דור עד שתתגבר תשובתם לארץ בדרגת השלימות.

הוא יהודי שומר תורה ומצוות, וגם אוהב ישראל גדול, או: '...וגם אוהב ארץ ישראל'. זוהי הגדרה פסולה בתכלית, המביאה עם הזמן בלבול בהשקפה. וכי יתכן לומר: 'הוא שומר תורה ומצוות, וגם מניח תפילין'... בשמירת תורה ומצוות - כלולה גם אהבת ישראל וארץ ישראל.

בלבול גדול יותר, הוא כאשר אומרים על אדם שאינו מקיים מצוות, שהוא אוהב ישראל או ארץ ישראל. ודאי שטוב שיהיה אוהב ישראל מאשר שונא ישראל - אבל העיקר חסר! כי מדוע באמת לאהוב אהבת-נפש דווקא את היהודים, ולא את הצרפתים והאנגלים? - רק משום שכך ציווה ה'.

וכן ביחס לאוהב ארץ ישראל, שאינו מייחס חשיבות לדבר-ה'. משמע, שאהבתו לארץ היא ערך נפרד מרצון ה' - אם-כך, זוהי גירסה מחודשת לטעות המעפילים.

- * -

מעשה ביהודי תמים

הקפדה זו שלא ליצור ערכים מחוץ לרצון ה', נוגעת בכל צעד ושעל בחיי היום-יום: כשעושים טובה למישהו - יש לכוון שעושים זאת משום שזוהי מצוות ה', ולא משום שזה מנומס, יפה, או תרבותי. אדם המקיים מצוות ומועיל כפי שה' ציווה, אך אינו מייחס את פעולותיו לציווי ה' - ספק גדול אם יקבל עליהן שכר. כי גם הסובר שאין מצוות צריכות כוונה (שו"ע או"ח ס, ז), מודה שהעושה חייב לפחות להאמין בהכרתו, שה' הוא שציווה על המצוות; אלא שכרגע, שכן לצרף הכרה זו למעשיו.

תפר	אדהל	פרשת שלח	משה
-----	------	----------	-----

ולכאורה צ"ב דכונת המעפילים היתה לעשות תשובה על מה שמאסו בארץ חמדה בקבלת לשון הרע של המרגלים ועל הבכיה של חנם שבכו על זה. ולכן התגברו על יצרם וחלצו מתניהם לעלות לארץ ישראל כמו שהיה רצון ה' מתחילה, ואף שחטאו במה שהמרו פי ה' שאמר להם שאין להם לעלות, הרי על זה גופא יש להקשות דלמה לא ניתן להם רשות לזה ממרום, הרי הבא לטהר מסייעין אותו, ולמה סתם ה' דרך התשובה בפניהם.

יש לפרש דטעותם היתה שאין זה דרך התשובה האמיתית. המעפילים חשבו שהדרך לשוב למי שעבר על עבירה מסוימת הוא לשנות את המעשים - עד עתה עשה כך, ומכאן ולהבא יעשה באופן אחר. אבל באמת לא זו הדרך - החטאים של האדם נובעים משרשים, והמתניב על דרך לא טוב אין תיקונו שימנע את עצמו מלעשות את עצם מעשה העבירה בלבד, רק העיקר שיתקן את "דרכו". והראיה שהם לא תיקנו את השרש והדרך, דהרי עיקר העבירה שעשו מתחילה הוא במה שלא שמעו לדבר ה' שאמר להם ליכנס לארץ ישראל, רק עשו חשבונות מעצמם, והרי גם עכשיו עדיין אחזו בדרכם הרעה ועשו על פי חשבונות עצמם בלי לשמוע את דבר ה' שאמר להם לא לעלות לארץ¹³⁴. (זו גישה)

שח	כפי	במדרב	ישרים
----	-----	-------	-------

ישראל שבים בתשובה בחרטה כנה בעומק נפשם. חרף כל הסכנות שמו בטחונם בה', להעפיל וללחום בערים בצורות, נגד בני ענק מבעיתים. הם מוכנים לזו

המלחמה שהנצחון מחוייב בנס, גם בלי משה. ואע"פ שמשה מזהיר "אין ה' בקרבכם, והיא לא תצלח" אפשר שהיו סבורים - כל זה להגדיל את נסיונם כן להוכיח את עומק תשובתם. אין זו תשובה במחשבה בלבד שצריך עדות של ירוע תעלומות, זו תשובה למעשה בכל אישיותם והיותם, ויעפילו לעלות אל ראש ההר. ומה שהקב"ה לא קבל תשובתם לסייעם, הוא משום שהיתה גזירה בשבועה, שאי אפשר לבטלה כי כבר נחתמה בדם. ומה הם סברו? עם שלם יש בכחו לבטל.

וכאשר נעייין בפרשת דברים, נחזה שהתנהגותם בלתי מובנת. אמנם הכרזתם "אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו ה' אלקינו" - כל זה מורה על רצונם העז לקיים מצות בוראם, מאידך מבואר, אזהרתו של משה לא לעלות היתה מאתו יתברך, "ויאמר ה' אלי אמר להם לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם ולא תנגפו לפני אויבכם, ואדבר אליכם ולא שמעתם, ותמרו את פי ה', ותזידו ותעלו ההרה". כיצד שני הפכים אלו חנו בנפשם. מסירות נפש בלתי משוערת לעשות רצון בוראם, מאידך התורה מעידה, המרה את פי ה' בזדון, "ותזידו ותעלו ההרה"?

אמנם השכילו לדעת שה' הוא האלקים אין עוד מלבדו, הקב"ה הכל יכול, חטאנו בכפירתנו ביכולתו. מאידך עדיין אותו אני מזדקר להיות דעתן, להיות מאן דאמר כנגד מי שאמר והיה העולם. האני המתקומם עדיין שוכן בנפשם. זו מרידה, המרה את פי ה' מתוך אנוכיות גאה, ותזידו לעלות. זד יהיר. אע"פ שהתקוממות זו נגרמה מכאב של אובדן, נע ונד במדבר עד כלותם, עונש נורא. ויתכן שזו הסיבה שלא נענשו על "ותמרו ותזידו". ברם אין זו עבודת ה', שראשיתה וסופה היא הכנעה מלפניו יתברך ויתעלה בנפש שפלה בשפיות קומה ובלב נשבר ונדכה. הדרישה האלקית שיראו מלפניו. יראה עמוקה ברמ"ח אברים וש"ה גידים, כניעה.

בא וראה מה גדולה הכניעה. "הראית כי נכנע אחאב מלפני, יען כי נכנע אחאב מפני לא אביא הרעה בימיו". שעה אחת של כניעה של מי שעליו נאמר "לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה'".

ולבסוף שב העם בתשובה גם על המרת פי ה' אשר זדו לעלות, "ותשובו ותבכו לפני ה'", חזרו כדרך השבים בבכי ותחנונים, "ולא שמע ה' בקולכם, ולא האזין אליכם". כתב הרמב"ן: משה הזכיר זה עתה לשבח כי נחמו על חטאתם. אבל ה' לא שמע ולא האזין.

כמה יש ללמוד מפרשה זו, אין די באמונה, עבודת ה' מחוייבת הכנעה ויראה אמיתית, להכרית שרעפים מתמרדים, ולהשתעבד שעבוד מוחלט לו יתברך.

There was a group of people who was unwilling to accept this fate. The Torah relates how they woke up early the next morning and, against the will of Hashem, began their ascent toward Eretz Yisrael: *And they defiantly (vavapilu) ascended to the top of the mountain.* Rashi writes that "vavapilu" connotes both strength and boldness (azus). Sometimes people are compelled by outside factors to act in a certain way. Other times people behave a certain way because internally they have decided it is the proper thing to do. When a person acts out of internal inspiration, in defiance of external factors, he has acted with a measure of *ahzus*, brazenness.

The group of Bnei Yisrael who forcibly made their way to Eretz Yisrael acted with *ahzus*. They decided to do *teshuvah* and enter Eretz Yisrael, flouting Moshe's warning and instead following what their hearts told them was right. The problem was that they disregarded Hashem, too. He made it clear that they were to remain in the Wilderness for the next forty years, and they decided otherwise. Their subsequent annihilation was a demonstration of the perils of *ahzus*.

Yet there is also a positive type of *ahzus*, and that is *ahzus of kedushah*. A person who combats the prevailing attitude of "Eat, drink, and be merry for tomorrow we die" and instead lives his life with holiness and restraint has demonstrated this *ahzus* of *kedushah*.

"Everyone does it" should not be the determining factor in whether we do something."

"Everyone does it" should not be the determining factor in whether we do something. We ourselves must take the initiative to ascertain what the Torah requires of us and then act accordingly. Such *ahzus* may require us to disregard those

around us, but it puts Hashem at the epicenter of our lives. (Shiurei Chumash, Parashas Shelach 14:44)

25 ברת מוכר

מוכר ומבואר מזה, כי מעולם לא עלה על דעתם, כי יצליחו לנוע ללא ארון ברית ה', ללא משה רבינו.

מעולם לא עלה על דעתם, כי יצליחו לנוע כשהם עוברים את פי ה'. זה פשוט לא יתכן. מה עוד, כי משה רבינו ניבא להם במפורש, כי "היא לא תצלח".

* אלא, שאמונים המה דור דעת, על השקפתו הברורה של משה, כי רצון ושאיפה, בכוח להוריד טבעים חדשים. ניסים.

אבל בעצם הדבר, זוהי הדרך וזוהי המשימה: לרצות. לשאוף. להתנדבק אל רצונו יתברך. הוא שאמרו: "עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצוני" (אבות פ"ב מ"ד).
והדברים מופלאים מאד.

29 בן מלך על התורה

נראה שלא אמר להם זאת כנבואה והוראה פרטית דווקא לגבי מעשה זה, שלא יצליחו משום שכן נמסר לו מן השמים. אלא אמר להם שזהו כלל התקף בכל מצב, שאף פעם אין מרוויחים מהליכה שלא כהוגן מתוך המראת פי ה' שהרי ה' הוא המלך המנהיג את העולם, והוא הקובע מי יזכה לטובה, ורק בו הדבר תלוי, ואין האדם יכול ליטול לעצמו מאומה בזרוע. ועל כן מה רווח יהיה להם שיעברו את פי ה', שהרי וודאי לא יצליחו.

וזה אחד מיסודות מידת הבטחון, כי לא די בבטחון של תקוה וייחול שצריך לקוות שיהיה כן, כמו שישגן בחינות מסויימות של מידת הבטחון על דרך זה, אלא במקום שהעומד לנגדנו הוא הפרת הצו האלוקי, אזי יש יסוד ברור ונחרץ שאי אפשר להרוויח מהנהגה שאיננה כפי רצון ה' בדיוק. ובאמת כל מעשה חטא, נובע מכך שהאדם מדמה להשיג על ידו איזה הנאה או ריווח, או שעושה פעולות שאינן על פי היושר המרוקק, כדי להנצל מאיזה צער וקושי. וכן יש שאדם נמנע מעשיית מצוה, כיון שרוצה לחסוך מעצמן טירחה ויגיעה. אבל הבוטח בה' יודע שלא יתכן כדבר הזה, שהרי לא יתכן שעל ידי בחירתו הרעה, יטול האדם לעצמו טובה וקורת רוח, ומוכרח הוא שבסופו

של דבר הוא יפסיד, ואם ינהג כראוי ירוויח.

30 וזה הטעם למה שמבאר בספרים, שה' בטחון הוא יסוד ושורש לכלל שמירת התורה - כמפורסם בזה מדברי הגר"א (אבן שלמה פ"ג א). כי אין חטא שאין בו העדר 'בטחון', שכן הבוטח בה' יודע שאי אפשר להשיג קורת רוח על ידי עשיית דבר שהוא נגד רצונו יתברך, וכן אין ריווח מהימנעות מעשיית רצונו ומביטול מצוותיו.

ועל כך אמר נעים זמירות ישראל (תהלים לו, א-ג): "לדוד, אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה. כי כחציר מהרה ימלו וכירק דשא יבולון. בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה". כלומר, שהבטחון הוא יסוד לעשיית הטוב וקיום המצוות, והעדרו שורש כל החטאים.

אמונים המה דור דעה, על השקפתו הברורה של משה, כפי שהטיפ לה חשכם וחרב, שזו היא מהותה האמיתית של סיעתא דשמיא -
- ש"אדם מורידה משמיא".
גם הסייעתא דשמיא, נוקפת היא לזכותו של האדם. ובלבד שהוא "הורידה" על ידי תפילותיו. על ידי שאיפותיו, שכן אלו, בכוחן להפעיל ולהוריד מן שמיא, את הלא יאומן. - גם את ארון ברית ה'. גם את משה רבינו.

ידוע ידעו דור דעה, כי אם אך ישתעבדו אל רצונו של מקום, עד כי רצונם ורצונו חד, עד כי כל יישותם מתמלאה עם שאיפתם העילאית -
- גם משה רבינו ימוש ויבא לפניו. גם הארון ימוש ויגיע לפניו...

☆☆☆

הטעות, אם אפשר להתבטא כך, היתה בכך, שאף בכוחם של שאיפה ורצון והתנדבות בבורא, קיימת מגבלה. -
"מדוע אתם עוברים" וגו'. "והיא לא תצלח". "אל תעלו".
לאמור.

אין גבול לשאיפה וכוחותיה.

פרט, כשהשאיפה עצמה, אינה לרצון הבורא...

ולכן, אמנם שאוף שאפו לעלות אל הארץ המובטחת. שאוף שאפו, ללא גבול וללא סייג, לתקן את חטא המרגלים.

אבל, הלא חסבי"ה מתנגד לשאיפה זאת עצמה. עליה הרי נאמר "והיא לא תצלח". עליה עצמה נאמר "אל תעלו". עליה עצמה נאמר "מדוע אתם עוברים את פי ה'".

כאן היתה הטעות. כאן נפלו בפח השגיאה, שהכתיבה להם אנוכיותם...

אבל ביסוד המהלך, אמנם צדקו, כי אכן זהו כוחה של שאיפה. זהו כוחה של התנדבות. שהכל, כל הבריאה ומחלכיה, גם ארון ברית ה', גם משה, הכל "מונחים" על ידה...

הנה כי כן. יש לו לאדם היכולת, וזו גם משימתו, לברוא לעצמו, על ידי שאיפתו, את כל חדרוש לו, לאוונותו, לצדקותו, לגדולתו.

לכל אשר נדרש מאדם מישראל.

והסייעתא דשמיא מובטחת...

זוהי השאיפה.

זהו כוחה.

☆☆☆

זאת ידעו גם דור דעה. לכן, "ויעפילו לעלות ההרה". משום שידעו, כי בכוחם לחמיש את ארון ברית ה' ממקומו, גם את משה רבינו, גם, כביכול, את הבורא עולם. שהרי שואפים המה...

אבל דא עקא.

כי שגגו, טעו לא הבינו, כנראה, וקשה להתבטא כן על דור דעה, כי אין עוברים את פי ה'. וכשה' קובע על יד נביאו משה, האומר ומכריז "לא תצלח", הרי לא זהו מקום יישומה של השאיפה.

כאן טעו.

אשר ילכו בה, וכאשר נשמעם לקול גדולי ישראל לא מפסידים, כי הם ממשיכי השושלת של משה קיבל תורה מיני ומטרה ליהושע עד היום הזה.

בספר 'משלוח גבוה' מובא: 'ביאר מרן הגר"י מבריסק: בראשונה, קודם ששלחו המרגלים, אמר להם משה 'בואו ורשו את הארץ' (דברים א, ח), ופירש רש"י בשם הספרי: 'אין מערער בדבר, ואינכם צריכים למלחמה, אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין'. רק כששלחו מרגלים נשתנה הדבר שהוצרכו למלחמה כדי לכבוש את הארץ. זהו שנאמר כאן למשה 'והעמלקי והכנעני יושב בעמק', שעכשיו כבר נשתנה המצב, והללו יושבים בעמק וימנעו בעדם מלעלות, כפי שאכן היה כשהעפילו בהר (עד כאן איתא בספר ח"י מרן רי"ז הלוי עה"ת).

'על פי זה מובן יותר כל המשא ומתן דלהלן, בין משה למעפילים. הם אמורים 'הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה', ומשה משיבם 'אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם וגו'. כי אכן מלכתחילה דובר שיכנסו לארץ ללא מאבק כלל, ועתה משחטאו נשתנה שחייבים בדרך מלחמה דוקא. כיון שכך הוזהרים משה שלא זו היא העת למלחמה.

'מעתה יבואר גם מה היה החטא בעצם שילוח המרגלים, הלא מצינו שילוח מרגלים גם על ידי משה ויהושע, אלא כיון שדרך כניסתם לארץ לא היתה אמורה להיות באופן של מלחמה, כי אם 'בואו ורשו' בלבד, לא שייך שיגור מרגלים אשר הוא דוקא במלחמה. לכן אמר לו הקב"ה למשה 'שלח לך אנשים, לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. אבל ביהושע ולהלן אצל משה, אחר שכבר נשתנה המצב שצריכים למערכת מלחמה, שפיר נזקקו גם לשלוח מרגלים, ולא היה בזה כל עוון.

34

קמ איצרות של התורה

אלא מבאר: דרגת דור יוצאי מצרים שראו את כל ניסי מצרים ומעמד הר סיני, אצלם כבוש ארץ ישראל, צריך לחשוב דבר טבעי, ולחם שילוח המרגלים מהווה השתדלות מיותרת, ולכן נתבעו על כך.

אולם לאחר החטא, היו כבר בדרגה פחותה יותר, במצב זה לחתנוגו כמן בוטחים כשזו אינה דרגתם האמיתית, נחשב כחוללות והסתמכות על נס, ואינם רשאים לעשות כן, לכן אסר עליהם משה לעלות.

* חיוב ההשתדלות תלוי במדרגת האדם, כשאדם בדרגה נמוכה, אם יחכה לניסים, ולא יעשה את ההשתדלות המוטלת עליו אלא יסמוך על הנס, ייתבע משמים על חוסר השתדלות והתנהגות בחוללות, אולם מה שבמדרגתו כבר אינו נראה כנס, מכאן ואילך פטור מהשתדלות.

130 / LIVING INSPIRED

35

R. Tady

Time cycles through units of moments, hours, days, weeks, months and years. In fact, the cycles are really spirals because no two moments are ever identical — each re-visiting of a point in time is really corresponding but higher; the work demanded is to "correct" or energize each point correctly, no point ever presents itself twice and therefore each day of a human life, each moment in fact, needs specific spiritual effort. The Nefesh Hachaim explains that *shacharis* (morning prayer) today is entirely different from *shacharis* tomorrow — today is not tomorrow and it needs its own special work. The same words tomorrow have an entirely new effect. These points in time are our most valuable commodity — our lives, in fact.

Put more clearly, each moment is charged with the energy to help us achieve what we need to achieve at that moment; time is not the passive matrix on which we imprint our actions, it is the energy source for those actions.

וכך כתב: ראשונה שהיו חונים במקום אשר ישכון שם הענן, אע"פ שהיה מקום תהו ילל ישימון. שנית, שהיו ממתנינים את המתנתו זמן ארוך אע"פ שהיה המקום רע מאד, ולא יסעו לתור להם מקום לחנותם טוב ממנו. שלישית, ויש אשר יהיה הענן ימים מספר, שלפעמים היתה חנייתם במקום נאות להם למקניהם ושם היה שוכן הענן ימים מספר, ומכל מקום — על פי ה' יחנו ולא מאהבת אותו המקום, ועל פי ה' יסעו — אע"פ שהיו נוסעים מאותו המקום הטוב.

רביעית, ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר, שהיתה חניית הענן לפעמים זמן בלתי משוער באופן שהיה לילה בלבד, שהוא זמן בלתי מוכן ומספיק לצרכי חניה ולצרכי המסע. אמנם עם זה סיפר שלא היתה תחילת שום מסע בלילה. חמישית או יומיים או חודש או ימים, שבקצת אלה הזמנים לא היה להם פנאי לסדר ענייניהם ועניני מקניהם, ובקצתם כבר הכינו וסדרו, וכמו רגע היו מסתלקין תיכף והורסים כל הכנותיהם. על פי ה' יחנו — גם בזמן הקצר בלתי השגת סידור ענייניהם, ועל פי ה' יסעו — בהעלות הענן, גם אחר הזמן הארוך שכבר סידרו שם כל ענייניהם — עכ"ל.

באותם שנות נידודים במדבר, קנה עם ישראל את זכותו על הארץ. בתקופת הניסיון המפרכת הזו, הם קבלו את קושאן הבעלות על הארץ המובטחת.

הגאון רבי משה שוואב זצ"ל ב"מערכי לב", מבהיר את הדברים במלוא עמקותם:

במשך ארבעים שנה ויותר כלל ישראל על כל השיקולים הגשמיים. השיקול של להיות "תחת מעטה הענן", גבר על כל השיקולים האחרים: שיקולי מנוחה, שיקולי התארגנות, שיקולי נוחות ושיקולי יעילות. כדי לזכות לחיים של "איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו", הם נאלצו להשליך מעל עצמם כל שיקול של גפן ותאנה. רק לאחר שתלשו מתוך שיקוליהם את כל העולם של הגפן ואת כל הענפים והפירות של התאנה — למען הקירבה להקב"ה, אפשר היה להתקדם

במספר צעדים אל גבולות הארץ. לצורך כך נחוצות ארבעים שנות ענן. רק לאחר ארבעים שנה של דחיית כל השיקולים האישיים לצורך קירבה להקב"ה, אפשר לבוא אל הארץ. רק אז, כאשר סוף סוף ינוח איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, תהא מנוחה זו "על פי ה' יחנו". רק אז גם השלווה לא תהא גשמית, אלא על פי ה'.

32 וכך הוא כותב בספרו "מערכי לב": הבה נתבונן בסדר חייהם של ישראל אז. מעולם לא היה בידם לקבוע מקום. כל שעה היו חייבים להיות נכונים לעקור ממקומם, אדם היודע בודאי שעליו לעקור ממקומו בעוד שבועיים, כמה מבולבל הוא כבר היום וכבר אין ביכולתו להתרכז עקב זה, ובני ישראל היו קשורים ארבעים שנה בספק מתמיד זה. כל אותן ארבעים שנה לא היה להם לילה שבו יוכלו לילך לישון על מיטותיהם ככל אדם, והרי זו הוראה על כל סדר חייהם לאחר מכן, אשר לעולם אין העדה"ו מעניק שלווה כלל, וכל החיים אינם אלא לימוד התורה. עבודתו של אדם בעולמו אינה לעשות מה שהוא רוצה, אלא מה שד' מצוה עליו.

מי שמחפש לעשות מה שלבו חפץ ימצא גם פטוקים ומאמרי חז"ל לכל מה שעושה. .. אי אפשר לו לאדם לזכות בתורה אלא לאחר שיהא מוחלט אצלו אשר כל חייו יהיו "על פי ד'", חיים שיהא מוכן למסור כל הגשמיות ובלבד להשאיר בחיי תורה, אלא אם כן התורה פוטרת אותו, ודבר זה יוכל לברר רק על פי חכם.

הדרך לקנין ארץ ישראל היא רק לאחר ההבנה הברורה שיש לפעול רק "על פי ה' יחנו". כור ההיתוך הלוהט של המדבר צרף את אורח החיים של העם וניקה ממנו סיגים של אינטרסים זרים שאין רוח חכמים נוחה מהם. ובמדבר למדו על בשרם כי הדרך האחת והיחידה לשרוד כעם ולהצליח להגיע אל התכלית הנכספת, היא רק כאשר הרברים הם "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו" בלבד. ורק בדרך זו אפשר לרשת את הארץ ולהתיישב בה, ולשבת בה איש תחת גפנו ותחת תאנתו.

גם אם זה "נראה" טוב, אין לעלות אל ההר בלא ציווי ה'. ומי שעולה להר בלא ציווי ה'. ויהיו כוונותיו אשר יהיו, כמו קיום מצוה, ישוב הארץ, קידוש ה' — מתברר שאין זה אלא חילול ה', ואז גם אין הצלחה בעליה זו והם יוצאים מוכים ומובסים עד חרמה. כי לא מה שנראה יפה הוא יפה, ולא מה שנראה שהוא מצוה הוא אכן מצוה, ולא מה שנראה שהוא קידוש ה' הוא אכן קידוש ה'. ורק מה שהקב"ה קובע שהוא יפה, הוא הוא יפה. ורק מה שהקב"ה קובע שהוא מצוה, אז הוא מצוה ולא שום דבר אחר מה שאנשים בודים מלבם.

וכמו שהקב"ה נתן ביד משה רבינו את הכוח לומר לעם מתי לעלות ומתי אין לעלות, מתי זו מצוה ומתי אין זו מצוה, כך בכל דור ודור הקב"ה נתן את הכוח הזה בידי גדולי ישראל שבידם תהיה ההכרעה וההחלטה להורות את העם הדרך

לבצע בזמן ובמקום צריך סיעתא דשמיא

וכדאיתא בשוחר טוב שאדם אחר לא היה לו רשות לומר זמירות לפני הקב"ה רק דוד. וכן הקב"ה אמר למשה ע"ה "אם אין אתה גואלם, אין אחר גואלם" (שמו"ר ג, ט) וכן הוא בגדולי ומנהיגי האומה ביחס לתפקידיהם ולמשימותיהם הזקוקים לסייעתא דשמיא, שהם יבצעו אותם לטובת כל האומה.

וכן הוא בעניינים רגילים הנוגעים למצוות ותפקידים של אנשים יחידים, צריכים סיעתא דשמיא לבצע את המעשים בזמנם ובמקומם המתאימים, שיהיו גם תואמים ורצויים למעלה לחכמה והתכנית העליונה, שהרי הכל סודר ותוכנן עפ"י סוד ה' ליראיו לזכות את אחד במצוה זו, ואת האחר במצוה אחרת, ולא יחליפנו ולא ימירנו אחר במקומו, ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימה.

ואף לכל רגע ורגע עם כל צמצומו ודקותו ישנם גבולים ונימים השייכים אליו דוקא ולא למשנהו. ואין לשום אחד הרשות לזכות בחלקו של חברו הנועד לפי רצונו של השי"ת, לו דווקא ולא לחברו.

ומה מאד גדול ויקר הוא הענין של הבנת והשגת עומק "סוד הרגע" המיוחד והנועד לאיש המיוחד כני"ל, נוכל לראות וללמוד מזה שהוא דוחה אפילו את השבת, השבת היא האות לישראל, המורה על יחוד ה' וחיודש הבריאח ומי"מ אין ממתניין להם שיקריבו קרבנם הקטר החלבים עד מוצאי שבת קודש אף שכשרים כל הלילה, אי"כ הלא נראה בעליל ובגלוי שהמצוות מסודרות ומתוכננות מסוד חכמתו ית' לכל רגע ורגע.

לא להפסיד המערכת והתכנית השמימית

וזהו הוזהרו והזירונו חז"ל לא להזניח ולהפסיד את מערכת התכנית השמימית הזאת, ואמרו עה"פ "מעוות לא יוכל לתקון" (קהלת א, טו) "זה שביטל קייש של שחרית וערבית" (חגיגה ט, ב) ביטולה והזנחתה של קייש בזמנה מעוות הוא בכל מערכת ההשפעות השמימיות של הלוח ושוב הנעשות ע"י קייש ותפלה בזמנה.

מעוות שלא יוכל לתקן! היות והקריאת שמע, או התפילה הגובלת ונועדה לאותה שעה דווקא הרי לביטולה אין תיקון ואין סליחה.

"וחסרון לא יוכל להמנות" כי איחר והשאיר אותו רגע או שעה ריקה וחסרה, או שלא נמנה עם חביריו למצוה ונתעצל והפסיד את שעת הכושר ולא שייך כאן סליחה ותיקון, כי אפילו שישלחו לו אבל הלא איבד וקלקל הזדמנות שסידרו והגישו לו מן השמים במלא חפניים דוקא לרגע זה ולא אחר. כי הרגע האחר מסודר ומיועד לתפקיד אחר "ולאיש אחר" מששת ימי בראשית, ואין הוא יכול, להיכנס ולנגוע בהצלחת חבירו.

ובכדי לשבר את האוזן נוכל כביכול להשוות את מושג מערכת הזמנים ותפקידיהם למושגו של השטח והמקום, וכשם שאין בריה אחת יכולה לעמוד ולתפוש את שטחה ומקום עמידתה של חבירתה לפי הכלל שאין שני גופים מוצקים יכולים לתפוש שטח מסויים אחד, כך גם במושג הזמן שהוקבע ותוכנן מראש ומקדם להיות מדוייק ומכוון.

וכן אחז"ל (ברכות כה, א) וכן נפסק הדין בשו"ע שאם שגג ושכח להתפלל תפילה אחת מתפילות היום, שחרית או מנחה, או מעריב, יכול לחשלים תפילתו, שיתפלל שתי תפילות, אחת לחובה ואחת לתשלומין, אבל את התפילה הראשונה יתפלל לשם חובה.

כיון שעבר זמנה של תפילת שחרית ולא התפלל, הרי תיכף סמוכה לה בא הרגע והזמן שנועד לתפילה אחרת, ממילא הכרחית ורצוייה שהתפילה הראשונה תהיה זו של חובה, ואח"כ לתשלומין, כי הרגע החדש מיועד ומכוון לתפילתה היא.

ולכאורה נראית כאן תשובה מתוקנת כהלכה, ובכן למה זה מחליש משה את ידיהם ונוטל מהם את התלהבות התשובה, ועוד שופך עליהם קיתון של צוננים לאמר "והיא לא תצלח" ולכאורה אדרבה צריך היה משה להחזיק את ידיהם במבצע התשובה הכן והרציני מאד כי הבא ליטח מסייעין אותו. אתמהא?

אבל משמע מכאן, מן המלים "והיא לא תצלח" שעיקר חטאם של בניי היה כאן שהחטיאו ואיבדו את שעת הכושר וההזדמנות הרצוייה והנועדה, קלקלו ובזבזו את "הרגע" הנכון והמתאים שנועד מלכתחילה מקדמת דנא מטעמו של הקב"ה הקובע את הזמנים והעתים לכל חפץ ומשימה לכיבוש הארץ "משעה זו" "וברגע זה דוקא", והם מרדו ועקפו את השעה הזאת, ועל כגון זה אף התשובה והחרטה העמוקה והכנה ביותר אין בכחה לפעול.

נועד ומכוון זמן לכיבוש הארץ ללא כל טורח ועמלה יתירה כאומרם ז"ל "ויאמר משה לחובב בן רעואל המדיני חותן משה, נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה' אותו אתן לכם" וגו' (במדבר י, כט). "מיד עד שלשה ימים אנו נכנסים לארץ, שבמסע זה הראשון נסעו ע"מ להיכנס לארץ ישראל, אלא שחטאו במתאוננים ובמרגלים" (רש"י) ואיחרו אותו הרגע של ההצלחה המובטחת "וכך חלפה עברה שעתא" הפסידו הפסד מרובה שאין לו חליפין ותשלומין.

וזהו שמשח רבינו מרמז "והיא לא תצלח" היינו השעה החדשה הזאת שאתם בחרתם עכשיו לשם כיבוש "לא תצלח" לא נועדה ולא הוקבעה מראש ומקדם להצלחת ולביצוע הכיבוש, לשווא טרחתכם כי איחרתם את המועד!

ביקש הקב"ה לעשות חזקי משיח וסנחריב גוג ומגוג, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע, ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח. חזקי שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשה משיח, לכן נסתתם. מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו רבש"ע אני אומרת לפניך שירה (סנהדרין צד, א).

וגם כאן הדבר תמוה עד מאד, אמנם שלא הואיל חזקי לומר שירה תכף וסמוך להנסים, אבל הלא יכול היה לומר את השירה אחרי כן. אכן סוד ולימוד גדול ועמוק נלמד מכאן שיש "סדר" וייעודים לזמנים מיוחדים ותפקידים ומשימות מסויימים ומותאמים לכל רגע ורגע, הן

מבחינה והסדר שבהווייה הכללית, וכן סדר לייעודים המיועדים "לכל אלפי רבבות הרגעים" של חיי האדם היחיד.

וכן סדר מדוייק לכל הנבראים, כל משימה ומשימה ושעתה, כל תפקיד ותפקיד, וזמנו הנועד, "קיים סדר" ותכנית מתוכננת מראש לפי ציוויו וגזרתו מאתו ית"ש, מששת ימי בראשית.

כל רגע ורגע מסודר להיות כלי שרת ומסגרת למצוה זו דווקא, כל שעה, וכל תקופה, צריכה להכליל מעשה רב ידוע ההולם והמתאים או לאותה תקופה דווקא, או לאותו רגע דוקא, ולא לקודמו, ולא שלאחריו.

קיים ייעוד ותיאום למבצעים ידועים בהם יתמזגו לאחדים, לחטיבה מושלמת מכל הבחינות "האיש המיוחד" "ובשעה המיוחדת" דוקא "ובשם מיוחד" "למצוה המיוחדת" "כלים ונרתיקים" מיוחדים ליצירות מסויימות ולהבעות מיוחדות בתקופות ידועות.

ומהאי טעמא ניטלה מחזקי ההזדמנות והיכולת לתקן את אשר פיגר ואיחר בשתיקתו לומר השירה בזמנה, אמנם שהתכנית של החכמה העליונה מעובדת היתה לפי המתכונת שחזקי יהיה המשיח, והיא ציפתה והתגעגעה שחזקי יתפוש את הרגע הנכון, וימלא את תפקידו שאליו נועד, אלא שהוא שתק ולכך "נסתתם".

Let us study the uniqueness of each moment's opportunity. The *gemara* recounts what follows Moshe Rabbeinu's request to Hashem to show him more of Hashem's glory, of His presence. Hashem refuses, saying that Moshe cannot see more.

We can imagine Moshe's response: "But when I stood at the burning bush, Hashem, You offered to show me and I was too afraid to look. Now that I feel able to look, I beg of You to reveal more."

The *gemara* records Hashem's reply: "*K'she'ratzisi, lo ratzisa; achshav she'ata rotzeh, eini rotzeh* — When I wanted to reveal

Myself to you, you did not want it. Now that you want, I do not." The *gemara* there records an opinion that when Moshe hid his face previously and was afraid to look he did nothing wrong. His behavior was appropriate and praiseworthy. This is not a punishment. But that was the time, and you missed it. This is not the time. What a lesson in missed opportunities!

Shir Hashirim (Song of Songs) states: "I am sleeping but my heart is awake; (I hear) the sound of my beloved knocking: Open for me my sister, my beloved, my dove, my pure one.... I had taken off my cloak, should I put it on again? I had washed my feet, should I soil them?" And then, after delaying: "I arose to open for my beloved, but my beloved was gone...." A brief opportunity — an opportunity lost. That knock at the door must be answered.

At the marvelous depths too deeply, we see in a startling way the unique power of a specific time. It seems that one of our special ordeals is to use our opportunities correctly. We dare not miss the moment. But we cannot be "*dochek es hash'a* — force the hour" either; too soon is as invalid as too late. The people of Ephraim left Egypt ahead of the rest of the Jewish people convinced that the redemption-time had arrived. They were wrong, and were decimated as a result. Timing is the secret.

42

* * *

How does one know which is the moment? How does one become sensitive to one's opportunities? We understand that Hashem never gives us difficulties too profound for us to utilize; if we are meant to use an opportunity we will be given a sufficient hint, each according to his or her sensitivity. For the highly developed the hint may be subtle: when Elisha was a young man plowing his father's fields on a particular day, Eliyahu (Elijah) the great prophet and leader of the generation passed close by him. As he passed, he cast his cloak over Elisha. That was enough. Elisha bade his parents farewell and followed the man who had just become his master; and went on to become a prophet and one of the greatest men who ever lived. *Aderes Eliyahu*, the cloak of Elijah — that was enough; the hint, the gesture of a great man must be taken seriously, Elisha knew. Such things have meaning. I cannot ignore the call.

A *talmid* of the Chofetz Chaim relates the story of his parting from his Rebbe. As a young man, when he left the *yeshiva* in Radun, he went in to the Chofetz Chaim to say farewell and to request a *bracha* (blessing). As he entered the Chofetz Chaim's presence, before he could say anything, the Chofetz Chaim said to him:

ונפרש בזה את הכתוב "עת לעשות לה' הפרו תורתך" (תהלים קיט, כז) היינו שבהגיע תורה של עשיית איו מצוה שהיא ומזניחים ומתעלמים מהדייקנות ומן ההתאמה הרצויה לעת זו דוקא, אזי מוטב להפר לזמן קט ולעמוד מלמוד התורה לשם הגשמת תביעת השעה והרגע שהקבי"ה קבע אותם לעשייה מיוחדת, ולא תמיד העסק בתורה יכול לשמש תריס

פעולות מעשה החסד, לרוח ה' שזורחת עליו פתאום, ולבו מתחיל להתרוץ בצלילי קולות ערבים ונעימים, ונפשו תערוג במתק-יה להתקרב ולהתרפס לפני השי"ת.

אבל כעבור רגע קט הוא פונה עורף ומשכיח את כל רחשי לבו הנפלאים האלה וחוזר לעסקיו, ובמקום להשהות קצת בחדרי לבו את אלו ההרגשות העדינות ללטף להעלותן ולהגשימן הריהו עוד חומד לצון לו על עצמו ועל כל הרחורי לבו המזורים.

ואכן צריך הוא האדם להמשיך ע"ע את ברכת י-ה ושפעת-החן והחמד הנברקות לו מרגעי ההתעוררות, להשתדל להחזיקם ולפתחם, בהם עם פיתוח ההצלחה וההרחבה שבאה לו, אל נא ישתמש בהם לדברים של מה בכך וחסרי-ערך. אלא אם עלה במזלך ליהנות מחסדי השם ברמזון לך את שעתך ורגעך תקיים את הכתוב צלח ורכב על דבר אמת! ואל תכלים את היד שהושיטה לך ממרומים לגדלך ולנשאך. ואשרי העם ואף הפרט שעליו נאמר הוכשר והותקן ולא הוחמץ הרגע הגדול!

(א"ה). מאמר זה הוא מהמיוחדים והארוכים בתורת מרן המחבר זצוק"ל. (27 עמודים) ומסרו בעשיית תשי"ט, במעמד גדולי התורה ובראשם מרן ר' אהרן קוטלר זצוק"ל בהישיבה הגדולה "בית מדרש גבוה" בליקווד. וקבעו בספרו "אור הנפש" וכאן הובאו חלק מהדברים ("אור הנפש" מתוך מאמר "הרגע הגדול הוחמץ")

43

* "I am a Kohen."

The *talmid* was frozen — what was the Chofetz Chaim telling him?

Continued the Chofetz Chaim "And you are not. Do you know what that means? I shall tell you. When the *mashiach* arrives and the *Beis Hamikdash* (Temple) is rebuilt, we shall all be running towards it. When you reach the gates, they will say to you 'You cannot enter, you are not a Kohen.' But I shall be allowed to enter. Do you know why? Because thousands of years ago, in the Sinai desert, a great sin was committed and Hashem's honor had to be avenged. Moshe stood and called '*Mi la'Shem eilai* — Who is for Hashem: to me!' The people of Levi, my ancestors, responded immediately and ran to his side. Yours did not. And therefore I am descended from *Kohanim* and you are not; that is the result and that is the difference between us."

And after a pause, his final words to his speechless *talmid*:

"Sometime, somewhere, in your life out there in the world, you will hear a call '*Mi la'Shem eilai* — Who is for Hashem: to me!' When you hear that call — run!"